

[माननीय विद्वान् श्री नीलाम्बर आचार्यको
विद्वद-प्रवचन]

मदन पुरस्कार गुठीका अध्यक्ष कमलमणि दीक्षितज्य, 'मदन पुरस्कार'बाट सम्मानित युवराज नयाँघरेज्य, 'जगदम्बा-श्री'बाट विभूषित रामशरण दर्नालज्य, 'मदन पुरस्कार' र 'जगदम्बा-श्री'का विभिन्न वर्षका आदरणीय विजेताहरू, मदन पुरस्कार गुठीसित सम्बन्धित महानुभावहरू, यस विद्वदसभाका सहभागी विद्वान् र विदुषीहरू, उपस्थित सबै मित्रहरू,

नमस्कार, जय होस् !

नेपाली भाषा, साहित्य, कला एवं संस्कृतिका लागि गौरवमय समारोह, 'जगदम्बा-श्री' तथा 'मदन-पुरस्कार' समर्पण गर्ने आजको समारोहमा मलाई आमन्त्रण गरेर केही कुरा राख्ने सम्मानजनक अवसर दिनुभएकोमा गुठीका अध्यक्ष श्री कमलमणि दीक्षित र अन्य सदस्यहरूप्रति आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु। आजको अवसरमा म यस गुठीका संस्थापक अध्यक्ष श्री जगदम्बाकुमारीलाई श्रद्धासाथ सम्झन्छु। साथै स्थापनाकालदेखि यस गुठीको क्रियाकलापमा संलग्न सबैप्रति र सम्पूर्ण गुठी परिवारप्रति सम्मान व्यक्त गर्न चाहन्छु।

नेपाली वाङ्मयको संरक्षण र विकासमा मदन पुरस्कार गुठीले पुऱ्याएको योगदान अद्वितीय छ र अत्यन्त सराहनीय छ। सहस्र धन्यवाद छ गुठीलाई। विभिन्न अष्टेराहरूसूग जुध्दै नेपाली भाषा एवं साहित्यको उन्नयनमा लाग्नुभएका सबै महिला र पुरुषहरू, नेपालका अन्य भाषा एवं साहित्यका सबै सेवीहरू संगसंगै, नेपाल राष्ट्र निर्माणका महत्त्वपूर्ण स्तम्भ हुनुहुन्छ। नेपालको समय, जीवन, एवं त्यसको परिवेश चित्रण गर्न एवं त्यसलाई पहिचान र आकार दिनमा, भावनात्मक एकता निर्माण गर्न एवं सुदृढ पार्नमा र नेपालको व्यक्तित्वको विकास गर्नमा वाङ्मयको

विकास एक महत्त्वपूर्ण कारक रहेको छ र रहने छ । नेपालवाहिर रहेर नेपाली वाङ्मयको विकासमा योगदान पुऱ्याउने महिला एवं पुरुषहरूलाई पनि म सधन्यवाद सम्फन चाहन्छु । वाङ्मयको एउटा विशेषता के पनि हो भने यसले जति दिँदै जान्छ, त्यति यो समृद्ध हुँदै जान्छ । अन्य वाङ्मयसित आफ्नो सम्बन्ध जति बढाउँदै जान्छ, त्यति हुकँदै जान्छ । दिएर रित्तिन्न यो, अन्य भाषा एवं साहित्यको सम्पर्कमा आएर खुम्चिन्न यो । नेपालका सबै भाषा एवं साहित्य आपसी सम्बन्धका साथसाथै विश्वका वाङ्मयहरू, साहित्य र चिन्तनसँगको बढ्दो सम्पर्कमा हुकँदै आएका हुन् र यो प्रक्रिया अरू समृद्ध हुँदै जाने छ ।

नेपाल विश्ववाट बेग्लिएर बाँचन र एक्लिएर हुकँन सब्दैन । विश्व-सम्बन्धवाट हामी लाभान्वित भएका छौं र राष्ट्रिय स्वाभिमानको श्रीवृद्धि गर्दै विश्वसमुदायमा आफ्नो सम्मानजनक स्थानका लागि अभिप्रेरित र क्रियाशील रहेका छौं । साहित्य-स्रष्टा र चिन्तकहरू राष्ट्रिय स्वाभिमानका समेत स्रष्टा हुने गर्दछन् । देशको नामवाट मानिस चिनिन्छ र मानिसको नाममा देशले गौरव गर्ने गर्दछ । यसरी गाँसिएका हुन्छन् देश र मानिस । एक जना अग्रणी स्रष्टाले असङ्ख्य मानिसहरूको व्यक्तित्व निर्माणमा योगदान पुऱ्याएको हुन्छ । पुस्तकहरू मानवीय जीवन एवं व्यवहार, अनुभूति एवं अनुभव, आरोह एवं अवरोह, उपलब्धि र अप्ठेरावाट पृथक् होइन, तिनकै निष्कर्ष हुने गर्दछन् । ज्ञान र विज्ञान, चिन्तन र दर्शन, शिल्प र कला, अनुभूति र पर्यवेक्षण, अतीतको अनुभव, वर्तमानका वास्तविकता र भविष्यका आशाहरूका नौनी ग्रन्थ हुन् पुस्तक, अर्थात् जीवनको ज्यूँदो भण्डार र प्रगतिका प्रणेता हुन् पुस्तक । तिनको प्रभाव समय एवं स्थानको सीमामा सीमित हुँदैन । म हाम्रो राष्ट्रका स्रष्टा र चिन्तकहरूप्रति, साहित्य, कला, संस्कृति, ज्ञान र विज्ञानका अगुवाहरूप्रति आभार एवं सम्मान व्यक्त गर्न चाहन्छु । साथै नेपाली वाङ्मयको विकासका लागि समर्पित व्यक्ति र संस्थाहरू स्तुत्य रहेको कुरा समेत निवेदन गर्न चाहन्छु ।

'जगदम्बा-श्री'बाट पुरस्कृत हुने रामशरण दर्नालज्यू, तपाईंलाई मेरो हार्दिक बधाई र धन्यवाद छ। लोकसङ्गीत र लोकबाजाको क्षेत्रमा अध्ययन, अन्वेषण, सङ्कलन र कृति लेखनका लागि तपाईं सम्मानित हुनुभएकोमा खुसी हुँदै तपाईंको योगदान अरू बढ्दै जाने विश्वास व्यक्त गर्न चाहन्छु।

'मदन पुरस्कार'बाट पुरस्कृत हुने युवराज नयाँघरेज्यू, तपाईंलाई मेरो हार्दिक बधाई र धन्यवाद छ। आधुनिकतातिरको यात्रामा नेपाली मानिसका भोगाइ र हेराइ, आशा र व्यथा, अनुभव र अनुभूति, चिन्ता र चिन्तनलाई चित्रित गर्दै 'एक हातको ताली' जस्तो उन्नत कृतिद्वारा नेपाली साहित्यलाई समृद्ध पार्नुभएकोमा खुसी हुँदै तपाईंको योगदान अरू बढ्दै जाने विश्वास व्यक्त गर्न चाहन्छु।

स्रष्टाहरू सुन्दर, सुखद, सुरक्षित र समृद्ध भविष्यतिरको अविरल यात्रामा नयाँपनका बाहक हुने गर्दछन् र परिवर्तनका प्रणेता हुने गर्दछन्। साथै उनीहरू स्थायित्वका स्तम्भ पनि हुने गर्दछन्। स्थायित्व र परिवर्तनको सोचो सम्बन्ध छ। बीजको विनाश होइन, परिवर्तन, बीजको विकास हो। हो, उम्रदो बिर्वावरिपरिका शरपात भने उखेलेर फर्काँनै पर्दछ, गोडमेल गर्ने पर्दछ। परिवर्तन पुर्खाहरूलाई वा तिनका उपलब्धिहरूलाई अस्वीकार वा परित्याग गर्ने क्रिया होइन, नयाँ उपलब्धिहरूको लागि तिनलाई बीजको रूपमा वा प्रस्थान आधारको रूपमा स्वीकार गर्ने संस्कृति हो। मानिसले बोल्न सिक्यो, सोचन सिक्यो, गुफावासी अवस्थामै त्यहीँ चित्र कोर्न सिक्यो, अक्षरको आविष्कार गर्‍यो, लेख्न सिक्यो, छापा-प्रविधि पत्ता लगायो, पुस्तक छापन सिक्यो, समय र स्थानहरूको दूरी नाघ्दै सञ्चार र संयोजन गर्न थाल्यो। मानवजातिका उपलब्धिहरूको शृङ्खला बढ्दै गयो। सुख, सुरक्षा, समृद्धि र सुन्दरताको खोजीमा मानिसले एकपछि अर्को ऐतिहासिक पाइला चाल्दै गयो। भौतिक अवस्था र चिन्तन परम्पराका लामा शृङ्खलाहरूसित जोडिएका छन्, हाम्रा सबै परिवर्तनहरू। परिवर्तन र स्थायित्व, सृष्टि र स्थिति एक अर्काविना सम्पन्न

हुँदैनन् । परिवर्तका लागि धरती चाहिन्छ, पूर्वावस्था चाहिन्छ, सामल चाहिन्छ, मात्राको निर्धारण चाहिन्छ, चरणको विभाजन चाहिन्छ, शक्ति एवं साधनको लोखाजोखा चाहिन्छ । साथै अरू परिवर्तनको लागि, अरू विकासका लागि ठाउँ रित्तिने कुरा हुँदैन भन्ने पनि बुझ्ने पर्दछ । परिवर्तन र निरन्तरताको उपयुक्त समायोजन आवश्यक पर्दछ, अगाडि बढ्न ।

हामी सवैधानिक सङ्क्रमणकालमा छौं । नेपाल राष्ट्रको नवनिर्माणको सङ्घारमा छौं हामी । हामी हाम्रो समयको नयाँ पहिचानको खोजीमा छौं । हामी हाम्रो समाजभित्रका सम्बन्धहरूलाई र राज्य, नागरिक, समुदायबीचका सम्बन्धहरूलाई पुनः परिभाषित गर्न खोज्दै छौं । अविास, अभाव, भेदभाव र मानवीय गरिमालाई चोट पुऱ्याउने अवस्था एवं व्यवहारबाट मुक्त समाजको निर्माण गर्ने आकाङ्क्षा र समतामूलक समाजको परिकल्पनाले हामीलाई परिवर्तनका लागि अभिप्रेरित गरेका छन् । हालै हामीले भोगेका निरङ्कुशतन्त्र र सशस्त्र द्वन्द्वका पीडाले परिवर्तनको आवश्यकतालाई फुन् टड्कारो र जरुरी बनाइदिएका छन् । तर हामी नयाँ देश होइनौं, नयाँ राष्ट्र होइनौं, नयाँ राज्य पनि होइनौं । हाम्रो पहिचान, हाम्रो चिन्तन, हाम्रो संस्कृति, हाम्रो सभ्यता भर्खरै पलाएको कुरा होइन । हजारौं वर्षका गहिराइमा पुगेका छन् हाम्रो पहिचान र हाम्रो संस्कृतिका जराहरू । साथसाथै हामी २१ औं शताब्दीमा छौं र सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको युगमा प्रवेश गरेका छौं । निर्वाचित संविधानसभाको २०६५ साल जेठ १५ गतेको पहिलो बैठकले यही दिशा निर्देश गरेको छ ।

हाम्रो देश र संस्कृतिको मुहान हजारौं वर्ष बलियो छ । लोकतान्त्रिक आन्दोलनको मुहानसमेत सात दशक वर्ष बलियो छ । नेपाल प्रजापरिषद्को स्थापनादेखिको राजनीतिक पार्टीको इतिहास छ । ८७ सालका चार अमर शहीदले उद्घाटित गरेको लोकतन्त्रको यात्रा विभिन्न अवरोधहरूलाई जित्दै सात साल, १५ साल, ४६ साल, ६३ साल हुँदै

निर्वाचित संविधानसभा र सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको चरणसम्म आइपुगेको छ । हामीले नवनिर्माणका लागि हाम्रो देश उभिएको जग अरु सुदृढ पार्नु जरुरी छ । हामीले अरु उचाइ प्राप्त गर्न हाम्रा जराहरू बलिया हुनुपर्दछ । त्यसलाई उपेक्षा गर्नु भने, अतीतसितको सम्बन्ध दुर्बल तुल्याउँ भने हाम्रो आजको चरण समेत कमजोर हुन्छ, हामी कमजोर हुन्छौं । हामीले हाम्रो राष्ट्रको मुहानमा हिलो छ्याप्न थाल्यौं भने हाम्रो आजको प्रवाह पनि दुषित हुन पुग्दछ । अग्रगामी परिवर्तनका लागि नेपालको स्थायित्व चाहिएको छ । नेपालको स्थायित्वको लागि अग्रगामी परिवर्तन चाहिएको छ ।

सुन्दर सम्बन्धहरूको समुन्नत नेपाल निर्माणका आवश्यकताले मात्र होइन, अन्तरराष्ट्रिय कारणले गर्दा पनि हामीले गर्व गर्नुपर्ने सकारात्मक कुराहरूलाई खोजी खोजी गर्व गर्नुपर्ने र आफ्ना जराहरू अरु बलियो पार्नुपर्ने अवस्था छ । २००९ सेप्टेम्बर ८ मा अमेरिकामाथि आतङ्कवादी हमलाले त्यस यताका वर्षहरूलाई प्रभावित पारिरहेका छन् । कमजोर राष्ट्र, अनियन्त्रित द्वन्द्वहरू, अराजकता र दण्डहीनता भोगिरहेका देश, आफ्नो कानून कार्यान्वयन गर्न कमजोर भैरहेका राज्यवाट शक्तिशाली राष्ट्रहरू तर्सिन थालेका छन् । त्यस्ता देशहरूमा विदेशी चलखेल र हस्तक्षेपको खतरा बढेको छ । आज अन्तरराष्ट्रिय सम्बन्धको प्रणाली नै फेरिएको जस्तो छ । कमजोर, विभाजित, बढ्दा रूपमा कानूनविहीन राज्यको सार्वभौमसत्ता खतरामा पर्दै आएको छ । कैयौं उदाहरण हाम्रा सामु छन् ।

अग्रगामी संविधानले स्थायित्व र अग्रगामी परिवर्तन दुवैको आधार निर्माण गर्नुपर्ने छ । यसले हाम्रा सबै विविधतालाई समेट्न सक्नुपर्ने छ । सबै सामाजिक र राजनीतिक शक्तिहरू अटाउने र सबैको साक्षा आस्था पाउने संविधान हुनुपर्ने छ । नेपाल राष्ट्रको सबलीकरण र नवनिर्माण गर्ने कार्यमा, सुन्दर, सुखद, सुरक्षित र समृद्ध भविष्य निर्माण गर्ने दिशामा नेपाली वाङ्मयको ठूलो भूमिका छ । यो भूमिका अरु

बह्दै जाने निश्चित छ । वाङ्मयको भूमिका बह्दै जानु भनेको नागरिक सशक्त हुँदैजानु, लोकतन्त्र बलियो हुँदै जानु र राष्ट्र माथि उठ्दै जानु हो ।

आज पुरस्कृत दर्नालज्यू र नयाँघरेज्यूलाई, मदन पुरस्कार गुठीलाई, यहाँहरू सबैलाई धन्यवाद छ, साधुवाद छ, साथै शुभकामना पनि ।
नमस्कार, जय होस् ।

